

Københavns Universitet

Svage unge har svage forventninger

Karlson, Kristian Bernt

Published in:
Politiken

Publication date:
2012

Document version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Karlson, K. B. (2012). Svage unge har svage forventninger. *Politiken*.

1,78 milliarder kroner blev der i 2011 givet tilladelse til at Danmark måtte eksportere våben for

742 millioner kroner købte EU-landene danske våben for

Kilde: Kristeligt Dagblad

INDIVIDUELT? Du skal få dig en uddannelse, kammerat! Sådan lyder mantraet som bekendt. Men når man gør uddannelse til den enkeltes problem, glemmer man ofte, at ikke alle har samme mulighed for at imødekomme mantraet. Arkivfoto: Mathias Christensen

Skoleliv. Svage unge har svage forventninger

Unge fra bogligt svage hjem har ikke så store forventninger til deres uddannelsesliv som unge fra bogstærke hjem.

ANALYSE

Få dig en uddannelse, og få den hurtigt! Nogenlunde sådan lyder det individualiserende uddannelsesmantra, der i disse år gennemsynder den offentlige debat. Resultater fra en ny undersøgelse fra SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd viser da også, at unge har forstået, hvad det handler om. Stort set alle adspurgte unge forventer at afslutte en ungdomsuddannelse, og knap to tredjedele forventer at afslutte en videregående uddannelse.

Tallene dækker imidlertid over en markant social skævhed i unges uddannel-

sesforventninger. I figuren ses sammenhængen mellem unges forventninger og forældrenes uddannelsesniveau. Resultaterne for de 15-årige i 2011 viser, at 45 pct. blandt unge af forældre med en grundskoleuddannelse forventer at afslutte en videregående uddannelse, mens hele 70 pct. af unge af forældre med en videregående uddannelse selv forventer at få en videregående uddannelse.

NU KAN MAN umiddelbart tro, at disse forskelle kan forklares med, at der er forskel i de unges færdigheder i skolen, eller at drenge og piger er forskellige. Men der er taget højde for disse forhold, og de markante forskelle mellem de unges forventninger kan derfor ikke bortforklares. Det betyder, at to unge med samme skolefærdigheder, men af forældre med forskellige uddannelsesniveauer, har meget forskellige uddannelsesforventninger.

Den sociale ulighed ses således tydeligt i unges uddannelsesforventninger i dagens Danmark. Skal vi være bekymrede? En uddannelsesforventning bliver ofte defineret som en vurdering af ens muligheder i og uden for uddannelsessystemet, og den sociologiske forskning viser, at uddannelsesforventninger er en god

indikator på senere uddannelsesvalg, og med et centralt mål med den moderne velfærdsstat er muligheden for social mobilitet gennem uddannelse, kunne man forvente, at de sociale forskelle i uddannelsesforventninger ville være udliggende blandt elever med samme skolefærdigheder på dette tidspunkt i uddannelseskarreren.

Et oplagt spørgsmål i forlængelse heraf er, i hvilken grad uddannelsessystemet har formået at bryde den sociale arv? For at besvare dette spørgsmål kan man sammenligne med tallene for 1970, der stem-

mer fra Erik Jørgen Hansens forløbsundersøgelse af årgang 1954. Her viser det sig, at færre unge i 1970 forventede at få en videregående uddannelse, men de relative forskelle i forventninger mellem forældrenes uddannelseskategorier er stadig betydelige. Selv om flere befolkningsgrupper i dag mener, at uddannelse er vigtigt, har den sociale skævhed i unges uddannelsesforventninger altså ændret sig overraskende lidt over de 40 år, der har været præget af mange uddannelsesreformer med et stigende uddannelsesniveau blandt danskere til følge.

Hvorfor er den sociale skævhed så vedholdende? I sociologien har man længe stillet dette spørgsmål, og en velkendt antagelse er, at forældre ønsker det bedste for deres børn, men at dette ønske bliver omsat meget forskelligt i samfundets forskellige sociale lag. Unge af højuddannede oplever i højere grad end unge af lavtuddannede en social forventning om at tage en videregående uddannelse. Disse forventninger bliver angiveligt rodfæstet tidligt i opvæksten og bliver en del af den orientering mod fremtiden, som den unge møder uddannelsessystemet med. Samtidig er der store forskelle mellem samfundets sociale lag i den værdi, som forskellige uddannelser bliver tilagt, samt i den information om uddannelse, der rent faktisk bliver videregivet over spisebordet.

SET I DET lys kan vi måske bedre forstå den markante sociale ulighed. Spørgsmålet er dog, hvad skolen kan gøre, hvis den tidlige socialisering i familien har afgørende betydning for udviklingen af børns forventninger og ambitioner. Noget forskning peger på tidlige offentlige investeringer i barndommen, hvis den sociale ulighed senere i uddannelseskarr-

SERIE

ER KAMPEN MOD NEGATIV SOCIAL ARV GÅET I STÅ?

I disse uger sætter Politiken fokus på spørgsmålet: Har vi ramt muren i forhold til at bekæmpe den negative sociale arv? Og i givet fald: Hvad gør vi for at komme videre?

rieren skal reduceres. Spørgsmålet er således også, hvor befordrende samfundets individualiserende kald om 'mere uddannelse' er for de sociale skævheder i uddannelse. Når uddannelse bliver gjort til den enkeltes problem, mister vi let af syne den kendsgerning, at alle ikke har samme muligheder for at løse problemet. Måske er det bl.a. derfor, at vi i dag stadig ser så markant social skævhed i unges uddannelsesforventninger.

analyse@pol.dk

Kristian Bernt Karlson, ph.d.-studerende, SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Andel, der forventer at afslutte en videregående uddannelse

Korrigeret for forældrenes indkomst samt de unges køn og skolefærdigheder

... Det demokratiske menneske er småligt

Dette problem viser sig også som to karakteristiske sider af seksualiteten i en demokratisk kultur: Den udbredte sensitivitet over for seksuelle overgreb, ulige seksuelle relationer og sexchikane på den ene side, og på den anden side det store salg af medikamenter til de mange, der tilsyneladende har mistet lysten. Det er ikke for at sige, at vi havde det bedre, dengang seksualiteten var undertrykt og vi var mindre følsomme over for seksuelle overgreb. Det er tværtimod for at pointere, hvilke former for ufrihed som følger efter en frigørelse, vi alle tilslutter os. Det samme kan siges om Hella Joofs lancering af det, hun kalder »den nye feminismen«. Den betegner ikke en drøm om at vende tilbage til patriarkatet. Den betegner derimod en situation, hvor hun både forholder sig til, at den gamle undertrykkelse stadig findes, og til de nye former for ufrihed, der udvikles i en demokratisk kultur.

DEMOKRATI kan forstås på mange måder. Det er en demokratisk pointe, at ingen har monopol på at definere demokratiet. Men det giver god mening at anske demokrati som et princip for menneskets forhold til sig selv og til andre mennesker. Det bliver i første omgang til et etisk princip mellem mennesker, som realiseres nedefra, og derfor bliver det i anden omgang til et spørgsmål om, hvordan man indretter politiske institutioner til at regere oppefra. Derfor er der altid en balance mellem den enkeltes frigørelse og det fælles bedste. Det kan også ses som en konflikt mellem den personlige frihed til at sige fra over for dem, der vil bestemme, og den politiske frihed til at bestem-

me på en fornuftig og rimelig måde.

Det demokratiske princip kan bestemmes som den indstilling, at du ikke skal finde dig i, at andre bestemmer over dig imod dit samtykke. Men samtidig ved enhver, at der skal bestemmes hele tiden. Det er konstant skal regeres. Demokrati kan man regere gennem en åben, fælles samtale, hvor alle principielt kan gøre sig gældende. Man kan træffe beslutninger gennem forhandling, afstemning eller lodtrækning - det sidste var udbredt i det antikke græske demokrati, og vi bruger det stadig i dag til at afgøre, hvem der skal aftjene deres værnepligt, og hvem der ikke skal. Det er måder at bestemme på, hvor der træffes beslutninger, uden nogen suverænt bestemmer over andre. Markedets gennemslag i vores kultur kan forklares som en måde at træffe beslutninger på, hvor der bestemmes, uden nogen bestemmer.

Det er lettere for en politiker at lukke skoler med markedsargumenter om, at der er færre kunder i butikken, end med en påstand om, at man regner den ene skole for bedre end den anden. Men som en løsning på demokratets problem udvikler markedet sin egen problematik, idet der regeres over os, uden vi kan drage nogen til ansvar.

På trods af den udbredte besyngelse af demokrati som værdi er det en almindelig intuition, at ikke alt i et demokrati kan være demokratisk. Det anfægtes for eksempel ikke, at pengepolitikken styres af en institution, som ikke er demokratisk, nemlig Nationalbanken. Her regerer de bedst egnede over resten, fordi det

skønnes, at pengepolitikken er for delikat til at overlades folkevalgte. Det er påfaldende, at man ikke ser kritisk journalistik om Nationalbanken, da den ikke opleves som en autoritet, man kan drage til regnskab. Det samme gælder sjovt nok de mange eksperter, der sætter dagsorden for diskussionen og fælder domme i offentligheden. De betragtes ikke som nogen, der skal drages til regnskab, men bruges derimod til at drage politikerne til regnskab.

Omvendt opfattes finanspolitikken som et demokratisk anliggende: Man drager regeringen til regnskab for dens finanspolitik, og man stiller politiske krav. Det er demokratiforskeren Mogens Herman Hansens pointe, at vores politiske system ikke kan betragtes som rent demokratisk. Det er i stedet en blanding af aristokrati, hvor de bedste regerer, monarki, hvor statsoverhovedet regerer, og demokrati, hvor alle kan vælges til at deltage i magtudøvelsen.

Med lidt andre ord peger Hella Joof også på livsformernes blandede forfatning: Magtforholdet skal være demokratisk, men erotikken skal ikke ansues som et rent magtforhold. Demokrati handler kun om magt mellem mennesker, og der er magt i alle relationer, men magt er ikke altid det vigtigste.

Kunst er ikke og skal ikke være demokratisk. Den gode kunst skaber forskelle i verden, mens demokrati handler om at fjerne urimelige forskelle mellem mennesker. Man skal se op til kunsten, mens man demokratisk set ikke vil ses ned på. Hvis nogen således stiller sig op og vil diktere for andre, hvad der er god og dårlig kunst, kan det opleves, som om de be-

Det er et dogme, at alle i Danmark skal være demokrater, men kulturelt bliver det demokratiske menneske udstillet som en latterlig skikkelse

Et tilsvarende problem kan iagttages i forhold til videnskab: Demokratisk set har ingen monopol på sandheden. Den kan og skal til enhver tid udfordres. Men samtidig er der noget, der må være sandt, og noget, der må være forkert.

Vi accepterer, at noget viden er bedre end anden viden, men vi accepterer som regel ikke dem, der opleves som bedrevidende.

Ideelt set er demokrati et anliggende for amatører: Det er den fremmeste blandt ligemænd og -kvinder, der vælges til at regere. De skal både være en af folket og hævet over almindelige mennesker.

Når politik bliver til administration, som styres af professionelle, bliver det af demokratiseret. Den almindelige kritik af embedsmandsvældet går netop på, at det ikke er de folkevalgte amatører, men de kompetente professionelle, der regerer. Det store problem her er ikke eksperterne og de professionelle. Det er ikke så-

stemmer tyrannisk. De kaldes for smagsdommere. Men omvendt er alle enige om, at den laveste fællesnævner er en negativ betegnelse, og kvaliteten er en positiv betegnelse.

Det kan formuleres som det problem, at ingen må være bedre end andre, men noget må være bedre end noget andet.

Hvor mange har mulighed for at overskue og gennemskue konsekvenserne af den globale opvarmning? Hvor mange af os har egentlig rigtig fattet de finansielle mekanismer, som udløste den store krise i 2008? Det har de færreste af os.

Vores politiske debat er derfor præget af en konflikt mellem politikere, der taler et administrativt sprog om nødvendigheder hævet over forhandling og begrundelse, og protestpolitikere, som taler et varmt indigneret sprog imod dem, der regerer.

Vi har på den ene side professionelle politikere med samme sprog og uddannelse som deres embedsmænd og på den anden side politikere, der klager over, de bliver set ned på, pisset på og hævder, at de ikke vil finde sig i det. Det er Lars Løkke Rasmussen, Margrethe Vestager og Helle Thorning-Schmidt på den ene side, og Pia Kjærsgaard, Joachim B. Olsen og Mattias Tesfaye på den anden side. SF's generelle krise kan ses som vidnesbyrd om, at det ikke er lykkedes at finde en fællesnævner mellem det gamle protestparti og det nye regeringsparti.

Man kan på den måde pointere det paradoks, at vores kultur er blevet mere og mere demokratisk, mens vores politiske institutioner er blevet mindre og mindre demokratiske.

Vores livsformer synes indimellem belastet af for meget demokrati, mens vores politiske administration er belastet af for lidt demokrati. Vi er autoritetskritiske i det nære liv, men tvinges til at være autoritetstro i den store sammenhæng. Der er således en konflikt mellem vores nære livsformer og vores store politiske institutioner.

Demokratiets problem er på den måde dobbelt: Det gælder først om at afklare, hvad der skal være demokratisk, og hvad der ikke skal. Og det gælder derefter om at finde ud af, hvordan man demokratiserer det, der skal være demokratisk. Vi har modeller for den demokratiske familie og det demokratiske parforhold, men vi har ikke rigtig billeder af, hvordan man skaber en demokratisk union for mere end 500 millioner europæere.

Det demokratiske problem er således ikke et spørgsmål om værdier og identitet: Vi er så godt som alle i de europæiske lande demokrater. Det demokratiske problem er praktisk: Hvordan realiserer vi vores demokratiske principper i politiske institutioner?

Det kan godt være, Jesper Langballe kan efterlyse orientalsk dressur i parforholdet, men vi foretrækker demokratisk dressur i magtforhold.

Man kan på den måde pointere det paradoks, at vores kultur er blevet mere og mere demokratisk, mens vores politiske institutioner er blevet mindre og mindre demokratiske.

Vores livsformer synes indimellem belastet af for meget demokrati, mens vores politiske administration er belastet af for lidt demokrati. Vi er autoritetskritiske i det nære liv, men tvinges til at være autoritetstro i den store sammenhæng. Der er således en konflikt mellem vores nære livsformer og vores store politiske institutioner.

Demokratiets problem er på den måde dobbelt: Det gælder først om at afklare, hvad der skal være demokratisk, og hvad der ikke skal. Og det gælder derefter om at finde ud af, hvordan man demokratiserer det, der skal være demokratisk. Vi har modeller for den demokratiske familie og det demokratiske parforhold, men vi har ikke rigtig billeder af, hvordan man skaber en demokratisk union for mere end 500 millioner europæere.

Det demokratiske problem er således ikke et spørgsmål om værdier og identitet: Vi er så godt som alle i de europæiske lande demokrater. Det demokratiske problem er praktisk: Hvordan realiserer vi vores demokratiske principper i politiske institutioner?

Det kan godt være, Jesper Langballe kan efterlyse orientalsk dressur i parforholdet, men vi foretrækker demokratisk dressur i magtforhold.

RUNE LYKKEBERG